

Wandeling met gids

100 jaar Henriëtte Mayer van den Bergh

Een uitgave van lokaal bestuur Mortsel.
Verantwoordelijke uitgever: burgemeester Erik Broeckx, Boechoutselei 95, 2640 Mortsel.
Foto's: Museum Mayer van den Bergh

HENRIËTTE VAN DEN BERGH

Wie was Henriëtte Mayer van den Bergh?

Op 27 maart 1920 sterft Henriëtte, 81 is ze dan. Nu, 100 jaar later, staan we stil bij wie ze was. De Mayerlei in Mortsel verwijst nog steeds naar haar, hoewel. Mayer was de naam van haar echtgenoot, een Antwerps zakenman, senator en consul van Griekenland. Een man met aanzien. En toch heeft ook Henriëtte heel wat op haar palmares staan.

Museum

Ken je het Mayer van den Bergh museum in Antwerpen? Henriëtte bouwt het museum nadat haar zoon Fritz op 43-jarige leeftijd sterft na een val van zijn paard en maakt zo zijn droom waar. Het is het eerste museum ter wereld dat gebouwd werd rond een bestaande privécollectie, nl. die van haar zoon Fritz. Maar het blijft niet bij een museum.

Liefdadigheid

Henriëtte betaalt jaarlijks 4 ziekenhuiskamers en evenveel dokters via haar Sint-Henricusfonds, zodat behoeftige mannelijke breuklijders kosteloos geopereerd kunnen worden in het Sint-Camillus ziekenhuis. Aanleiding voor de oprichting van het fonds is ook hier de dood van haar zoon Fritz.

Het Mayerhof kent bijna iedere Mortselaar, toch? Het huidige woonzorgcentrum is gehuisvest op net dezelfde plek als waar Henriëtte in 1904 Sint-Fredericus opricht, een rusthuis voor onbemiddelde oudere echtparen met het uitzicht van een begijnhof. Voorwaarden om er te wonen? Geen dieren houden behalve een kat, en iedere dag de mis bijwonen. Enkel de kapel van het begijnhof bleef tot op vandaag bewaard.

'De 40 huizekens' van de Mayerlei, in Mortsel is het een begrip. Henriëtte laat architect Flor Van Reeth in 1911 een tuinvijk ontwerpen met 42 woningen. De bedoeling is om gezinnen een gezonde en behoorlijke huisvesting te verzekeren tegen een niet al te hoge huurprijs. Om te voorkomen dat verwanten aanspraak zouden maken op haar financiën of zich zouden bemoeien, beslist ze testamentair dat alles bij haar overlijden overgaat naar de Kerkfabriek.

WANDELING HENRIËTTE MAYER VAN DEN BERGH

1. BEGRAAFPLAATS HENRIËTTE VAN DEN BERGH

Lepelstraat 1
blz. 6-7

2. KAPEL MAYERHOF

Fredericusstraat 89
blz. 8-13

3. MAYERLEI

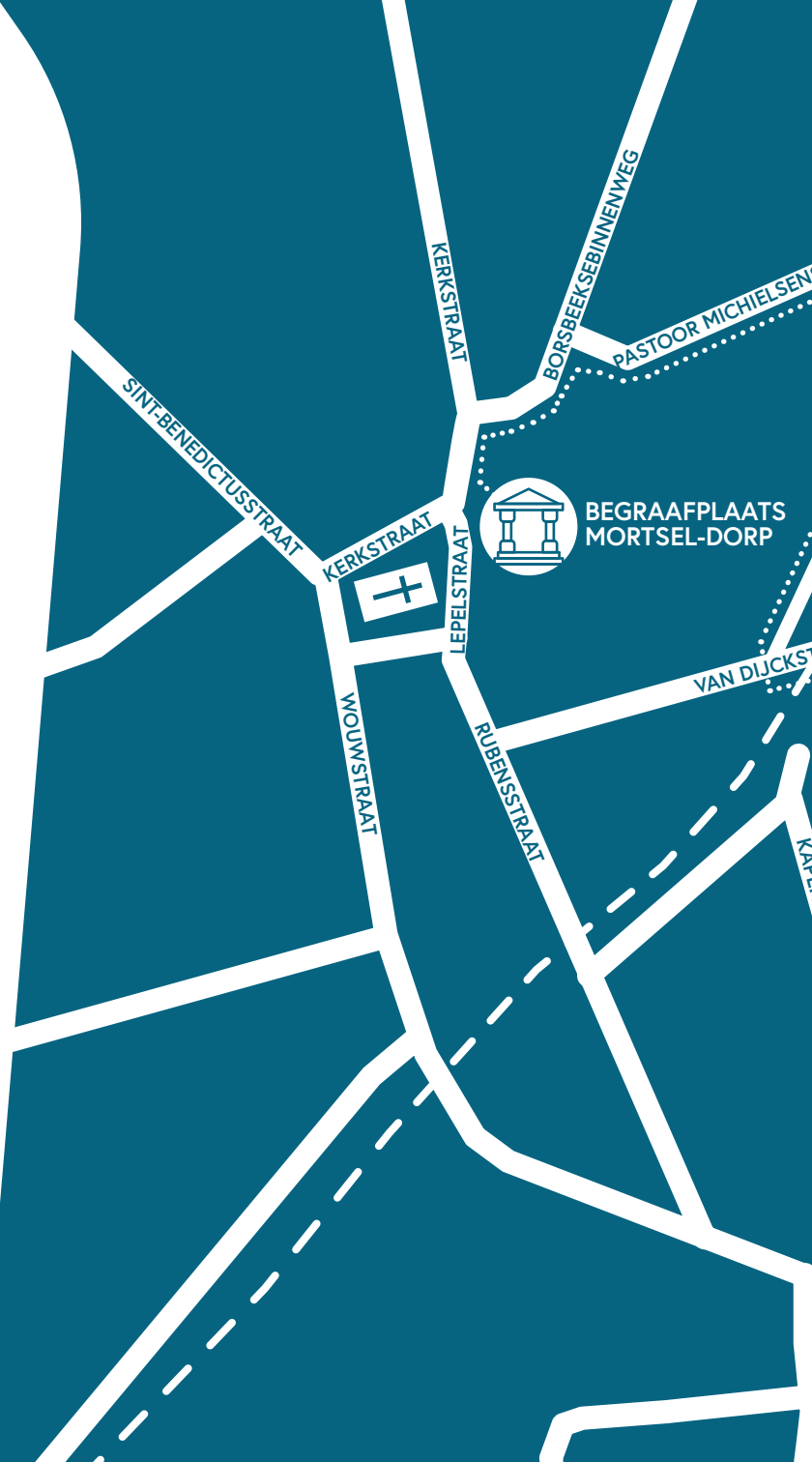
blz. 14-17

4. DE VELDKAPEL

Hoek Mayerlei en Boechoutselei
blz. 18-23

DE TOTALE AFSTAND
VAN DE WANDELING
BEDRAAGT 2,5 KM.

FREDERICUSSTRAAT

MAYERHOF

MAYERLEI

KAPHAANLEI

BREMVELDLAAN

VAN DIJCKSTRAAT

WOLSCHAERDVELDENSTRAAT

VELDBLOEMSTRAAT

STRAAT

PASTOOR VAN DER AUWERASTRAAT

VLAASLAAN

VELDBLOEMSTRAAT

BERGSTR

KRETENBURGSTRAAT

DE STAPE

MAYERLEI

KAPHAANLEI

DE STAPPE

MAYERLEI

VELDKAPEL

BOECHOUTSELEI

WOUWSTRAAT

BEGRAAFPLAATS

Foto: Frans Van Roosendael

BEGRAAFPLAATS HENRIËTTE VAN DEN BERGH

Begraafplaats Mortsel-Dorp • Lepelstraat 1

Het grafmonument is plastisch symmetrisch opgebouwd met een neobarok inslag en werd circa 1895 ontworpen door architect Joseph Hertogs (1861-1930) die als het ware de huisbouwmeester was van de familie Mayer-Van den Bergh. Het monument werd vervolgens uitgevoerd door de architecten Blomme Freres en Jonckheer Fils. Het monument bestaat uit een eenvoudige driedelige, bovenaan afgeronde, deksteen en een rijk uitgewerkt grafmonument met een zittende vrouwenfiguur met lauwerkrans in marmer gemaakt door beeldhouwer Jacques De Braekeleer. In 1959 werd het overgebracht van het vroegere kerkhof rond de Sint-Benedictuskerk.

Merkwaardig bij dit monument is dat nergens de namen, noch het geboortjaar of het jaar van overlijden van de begraven familieleden vermeld worden. Hier is alleen bovenaan op de gebogen deksteen de familienaam met koperen letters vermeld.

KAPEL MAYERHOF
Foto: Frans Van Roosendael

KAPEL MAYERHOF

Woonzorgcentrum Mayerhof • Fredericusstraat 89

Deze straat werd op 7 oktober 1930 naar Fritz Mayer van den Bergh vernoemd.

Henriëtte sticht ter herinnering aan haar zoon in 1904 Sint-Fredericus op in Mortsel, eveneens een ontwerp van Joseph Hertogs. Sint-Fredericus was een rusthuis voor onbemiddelde oudere echtparen dat zowat het uitzicht had van een klein begijnhof met in het midden een klein paviljoen en er omheen enkele kleinere huisjes, bestemd voor de huisvesting van die oudere paren. Bij het overlijden van de man vond de weduwe dan een toevlucht in het aanpalende paviljoen. Henriëtte zag Sint-Fredericus als haar begijnhof bewoond door gelukkige oude paren die haar reglement graag naleefden: binnen- en buitenmuren om de drie jaar witten, woonkamers en pomphuis ieder jaar kalken, geen dieren behalve een poes, plein en dreef onderhouden en iedere dag de mis bijwonen, op zondag ook het lof.

Henriëtte had er ook haar eigen pied-à-terre. Ze wil in Mortsel allereerst een koetshuis en een onderdak, om de groei van haar Sint-Fredericus Instituut te kunnen waarnemen en om zich over haar Sint-Henricusstichting te kunnen bezinnen.

In 1966 werd op deze plaats het woonzorgcentrum Mayerhof opgericht. Enkel de kapel van het 'begijnhof' bleef behouden. De kapel telt 3 vensters, in de middelste vensters had Henriëtte het wapen van Ridder Fritz (Frederik) Mayer van den Bergh laten aanbrengen. Dit werd vernield bij een luchtbombardement. Tegen de muur hangen nog wel de 14 staties van de Kruisweg, met in steen gebeitelde Franstalige onderschriften.

Het woonzorgcentrum Mayerhof kan je niet bezoeken aangezien het bewoond is. De kapel is daarom enkel uitzonderlijk op 28 en 29 maart & op 4 en 5 april van 10.00 tot 12.00 uur en van 14.00 tot 16.00 uur te bezichtigen. In de kapel van het Mayerhof tonen we een film van Frans Van Roosendael over het leven van Henriëtte van den Bergh. Auteur Jeroen Olyslaegers leent zijn stem aan de film om het verhaal van Henriëtte te vertellen.

BEGIJNHOF

KAPEL VOOR 1966

**VENSTER MET HET WAPENSCHILD VAN
RIDDER FRITZ (FREDERIK) MAYER VAN DEN BERGH**

MAYERLEI

MAYERLEI

In 1911 ontwierp architect Flor Van Reeth in opdracht van Henriëtte Mayer van den Bergh in volle veld de allereerste tuinwijk van ons land. 42 werkmanswoningen om zeer goedkoop verhuurd te worden aan jonge gezinnen. Een sociale woonwijk avant la lettre! Vandaag kennen wij deze wijk als de "40 huizekes". Wie echter de 40 huizekes telt tot in de Boechoutselei komt aan 42.

Op 14 oktober 1915 neemt Henriëtte Mayer van den Bergh in Wassenaar de testamentaire beslissing dat de 42 werkmanswoningen, hun tuinen en terreinen bij haar overlijden overgaan naar de kerkfabriek van Sint-Augustinus, Kammenstraat te Antwerpen (vandaag Amuz). Ze wil voorkomen dat verwanten aanspraak zouden maken op haar financiën of zich zouden willen bemoeien met de financiële aspecten van Sint-Fredericus. Zo voorkomt ze elke invloed uit Edegem, van haar schoondochter en haar ziekelijke zoon in het Hof ter Linden.

Guy baron de Roest d'Alkemade beklagt zich als erfgenaam bij het aartsbisdom en biedt de Kerkfabriek 150.000 BEF indien deze afziet van de erfenis.

De ruzie tussen de kerkfabriek en Guy baron de Roest d'Alkemade duurde een hele tijd en die periode moet een nachtmerrie geweest zijn voor de 42 gezinnen met hun honderdtal kinderen. Henriëtte van den Bergh had hen nl. een huurprijs aangeboden, die op hetzelfde niveau zou blijven tot 1930.

De huur volstond echter niet voor de onderhoudskosten en bovendien eiste het gemeentebestuur van Mortsel een stoep en een riolering. De kerkfabriek zag dan af van de huurgelden indien de huurder zijn huis kocht en er minstens tot 1930 bleef wonen. 11 huizen werden zo verkocht.

In 1930 verkocht de kerkfabriek van Sint-Augustinus de overblijvende 31 huizen, wat samen met het recupereren van uitgaven voor de straatweg, 1.080.000 BEF opbracht.

MAYER VAN DE BERGLEI - TUINWIJK

VELDKAPEL

Foto: Frans Van Rosendael

DE VELDKAPEL

Hoek Mayerlei en Boechoutselei

Op de straathoek van de Mayerlei en Boechoutselei, een perceel van 60 m², staat het 43ste huis, een veldkapel. En hoe oud is Fritz Mayer van den Bergh geworden? Precies, het getal 43 verwijst naar de leeftijd die Fritz Mayer van den Bergh had bereikt wanneer hij in 1901 een dodelijke val maakt tijdens het paardrijden.

Na de plotse dood van Fritz in 1901 blijft Henriëtte achter met een onvervulde wens van haar zoon: een museum om zijn adembenemende collectie tentoon te stellen. In 1904 vervult Henriëtte die wens.

Wie het museum vandaag bezoekt, stapt een wereld binnen vol schilderijen, retabels, beeldhouwwerk, handschriften en wandtapijten. Stuk voor stuk opgesteld in een sfeervol interieur vol delicate, kleine kunstschaten. Eén van de hoogtepunten is de recent gerestaureerde Dulle Griet van Pieter Bruegel de Oude. De jonge verzamelaar Fritz Mayer van den Bergh is alerter dan de prestigieuze musea en koopt het bizarre werk voor slechts 488 oude Belgische frank op een veiling in Keulen. Fritz doet de aankoop van zijn leven, want tot dat moment denkt men dat het meesterwerk verloren is. Bovenal voelt u in het museum de geestdrift en het kennersoog van Fritz en de onvoorwaardelijke liefde van een moeder voor haar zoon. Het museum zet deze bijzondere dame in 2020 ook in de schijnwerpers: maak kennis met Henriëtte, stichteres van het museum en drijvende kracht achter Fritz.

MUSEUM MAYER VAN DEN BERGH

Lange Gasthuisstraat 19 • 2000 Antwerpen

www.museummayervandenberg.be

FRITZ MAYER VAN DEN BERGH

MUSEUM MAYER VAN DEN BERGH

FRAGMENT DULLE GRIET

Pieter I Bruegel, 1563, Museum Mayer van den Bergh Antwerpen, opname na restauratie, foto KIK IRPA Brussel

Lokaal bestuur Mortsel - Stadsplein 1 - 2640 Mortsel
03 444 17 17 - onthaal@mortsel.be - www.mortsel.be